

eymir

8.2.83. EYMIIR
SAN-SUI

eymir

ARAŞTIRMALAR, PROJE VE
PLANLAMA ÇALIŞMALARI

Derleyenler
FUNDA BAŐ BÜTÜNER
H. ÇAĞATAY KESKİNOK

©2018

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi,
Dumlupınar Bulvarı, 06800, Ankara/Türkiye
tel: +90 312 210 2202, faks: +90 312 210 2297

Yayın Türü: Bildiri Kitabı
Yayın Kurulu Kararı: 26.12.2017
Yayın Kurulu: Adnan Barlas, Haluk Zelef, Müge Akkar Ercan,
Ela Aral Alanyalı, Olgu Çalışkan, Harun Kaygan,
Gülşen Töre Yargın
Sayfa Düzeni: Güliz Korkmaz
Kapak Resmi: V. Turgay Ateş

ODTÜ Basım İşliği, 2018

ISBN: 978-975-429-384-5

Kitabın içeriğinde kullanılan fotoğraflar ve diğer görsel malzemelerin telifi, aksi belirtilmedikçe yazara aittir.

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Telif sahibinin önceden yazılı izni olmadan kısmen ya da tamamen yeniden bastırılmaz, herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka bir araçla çoğaltılıp işletilemez.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

vii

Eymir Nedir? Kimindir?

Baykan Günay

1

Eymir ve Çevresi ile İlgili Çalışmalar Üzerine Genel Değerlendirme

Duygu Cihanger, Nil Uzun

25

ÇEVRE HUKUKU

39

Çevre Hukuku ve Çevre Etiği Açısından Eymir

Ruşen Keleş

41

Eymir Gölü' nün Korunmasına Yönelik Yasal ve Yönetmelik Dayanakları

Seçil Gül Meydan Yıldız

49

Eymir Gölü ve Kentli Hakkı

Meltem Yılmaz

65

İmrahor, Eymir, Mogan Bağlamında Yeşil Kent Koridorlarına Bakış:

Peyzaj Bütünselliğinin Korunması ve Kamu Yararı

Kumru Arapgirlioğlu

81

PLANLAMA · PEYZAJ	99
Eymir Gölü Planlama Süreci H. Göksal Cülcüoğlu, H. Çağatay Keskinok	101
Mogan - Eymir Gölleri ve Çevresinin Planlama Sorunları Kübra Cihangir Çamur	127
Mogan-Emir Gölleri Yakın Çevresinin Toprak Koşulları Açısından Sorunları ve Peyzaj Planlama Potansiyeli Turgay Ateş	141
ODTÜ Ormanı ve Eymir Gölü Erhan Torunoğlu	163
Çağlar Boyunca ODTÜ, Yerleşkedeki Arkeolojik Alanlar Jan-K. Bertram, Gülçin İlgezdi Bertram	175
Doğal ve Kültürel Peyzaj Değeri Olarak Gölbaşı Botanik Bahçesi M. Halim Perçin	183
Eymir Gölü Sosyal Taşıma Kapasitesi Analizi Gülizar Özyurt Tarakcioğlu, Ghazal Khodkar	191
EKOLOJİ · EKOSİSTEM	205
Eymir Gölü Ekosistem Yapısının Bozulumu ve Restorasyonu: 20 Yıllık İzleme Sonuçları Meryem Beklioğlu	207
Paleolimnoloji: Eymir ve Mogan Gölleri 150 Yıllık Değişimlerin Tanımlanması Ayşe İdil Çakıroğlu, Ü. Nihan Tavşanoğlu, Gizem Bezirci, Eti E. Levi, Şeyda Erdoğan, Meryem Beklioğlu	231
Göl İzleme Araştırmalarında Teknoloji Harikası: Yüksek Çözünürlüklü Otomatik İzleme Sistemi Eymir Gölü Uygulaması Duygu Tolunay, Nusret Karakaya, Fatih Evrendilek, Meryem Beklioğlu	251
Eymir Gölü Elçileri Eğitim Programı: Gölümü Tanıyorum, Seviyorum ve Koruyorum Müşerref Büşra Yağlı, Duygu Tolunay, Jale Çakıroğlu, Evrim Baran, Meryem Beklioğlu	263

HİDROJEOLOJİ · HİDROLOJİ	281
Gölbası Mogan-Eymir Gölleri İçin Su Kaynakları ve Çevre Yönetim Planı Projesi Kesin Rapor Özeti	
Doğan Altınbilek	283
Evsel ve Endüstriyel Kirliliğin Eymir Gölü'ne Etkisi	
İpek İmamoğlu	297
Mogan Gölü Havzasında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Yayılı Kirliliğin Kontrolü	
Emre Alp	311
Olası İklim Değişikliğinin Mogan ve Eymir Göl Seviyeleri Üzerindeki Etkisinin Değerlendirmesi	
Özlem Yağbasan, Hasan Yazıcıgil	325
Mogan ve Eymir Gölleri Islak ve Kurak Periyotlarda Su ve Besin Bütçesi Değişimleri ve Gelecek Öngörüler	
Arda Özen, Jan Coppens, Ü. Nihan Tavşanoğlu, Ceylan Yozgatlıgil, Meryem Beklioğlu	339
YAZARLAR HAKKINDA	355

EYMR GÖLÜ VE KENTLİ HAKKI

Meltem Yılmaz*

ÖZET

Günümüzde, ekolojik anlamda insanlar için doğa, insanlığın tüketimine sunulmuş geniş bir kaynak olarak görünmektedir. İnsanoğlu teknoloji aracılığı ile doğayı yönetebildiği sürece, doğa insanların ihtiyaçlarının ve taleplerinin karşılanması için çeşitli imkânlar sunmaktadır.

Modern insanın doğaya karşı ilgisizliği o kadar fazladır ki, doğaya yakınlaştıkça doğadan uzaklaşmakta; doğaya tüketici bir tavırla yaklaştıkça, onunla tekrar samimi bir iletişime girme şansını yitirmektedir. İnsanın kendi iç dünyası ile barışık olmasının önkoşulu, doğa ile barışçıl ve açık bir diyalog kurabilmesidir. İnsanoğlu diğer canlılar arasında üstün bir durumda olduğu halde, yaşamını sürdürebilmek için doğaya bağımlıdır. Eğer doğa insana kendi dünyasını yaratma özelliğini bahşettiyse, insanlar yarattıklarından sorumlu olmalıdırlar.

Eymir Gölü Ankara ve Ankaralılar için önemli bir doğal kaynaktır. Eymir Gölü ve çevresinin kirlenme etkinliklerinden arındırılması gerekmektedir. Çevresinde hızla inşası devam etmekte olan çok katlı yapılar Eymir Gölü ve çevresini tehdit etmektedir. Eymir Gölü'nün doğal ortamından yararlanmak Ankaralılar için önemli bir kentli hakkıdır. Doğal kaynaklar toplum yararı önceliği gözetilerek korunmalı ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarımı sağlanmalıdır.

GİRİŞ

Doğal varlıklar, insanların sağlıklı ve nitelikli bir yaşam sürmelerinde büyük bir rol oynamaktadırlar. İnsanın doğanın bir parçası olduğu kabulünden yola çıkarsak, insanın doğaya olan ihtiyacının kaçınılmaz olduğu daha rahat anlaşılabilir. Günümüzde dünya nüfusunun % 55'i kentlerde yaşamaktadır. Türkiye'de ise nüfusun % 76'sı kentlerde yaşamaktadır. Kentlerde yaşayan nüfus oranı

* Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Prof.Dr.

giderek daha da artış gösterecektir. Durum böyle olunca kentlerdeki doğal varlıkların önemi daha da net olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentler genellikle yoğun yapılaşmanın yer aldığı yerleşimlerdir. Özellikle 20. yüzyılda, küresel ekonomi ve politikalar kentleşmeyi özendirirken beraberinde yıkıcı etkileri de getirmiştir. Kapitalist liberal kentsel gelişme ve sanayileşme tüketimi, rantı ve bireyselleşmeyi kamçulamış, insanlar yakın çevrelerine ve kentlerine yabancılaşmışlardır. Yoğun yapılaşma sonucu, kentlerde doğal alanlar yerlerini yapılaraya bırakmışlardır. Kentlerdeki yoğun yapılaşma kaçınılmaz olarak doğal ortamlara zarar vermiştir. İnsanların yoğun olarak hızlı bir tempoda yaşadığı kentlerde, doğal kaynakların korunması gerekliliği ayrı bir önem taşımaktadır. Doğal kaynakların varlığı, hem doğanın dengesinin korunabilmesi için, hem insanların fiziksel ve ruhsal sağlığı için, hem de barındırdıkları diğer canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için kentlerin ayrılmaz bir bileşeni olmak durumundadır. Kentliler, yoğun kent hayatından uzaklaşmak, nefes alabilmek, ruhlarını dinlendirebilmek için doğal alanlara ihtiyaç duymaktadırlar. İnsanların yanında, doğal alanlar kentler için de nefes alma, yenilenme ve cazibe yerleridir.

Ankara, birçok akarsuları olan, dereleri olan, fakat üzerleri kapatılan, su ile bağlantısı olmayan bir başkenttir. Ankara'ya 20 km mesafede, güney batı yönünde Mogan ve Eymir Gölleri bulunmaktadır. Mogan ve Eymir Gölleri Ankaralılar için çok kıymetli rekreasyon alanı olma özelliği taşımaktadır. Ankaralılar, hem kent, hem de dünya için ekolojik olarak çok değerli olan bu doğal alanlardan, dinlenme amaçlı yararlanma hakkına sahiptirler.

KENTLİ HAKKI

Kentli hakları, insan haklarından birisi olarak incelenmektedir. İnsan hakları, bir ideali ifade etmektedir. "Bütün insanlara, insan oluşlarından dolayı tanınması gereken haklar bütünü, daha doğrusu bir ideali" ifade eden insan hakları, bazı düşünürlerce bir bilim dalı olarak da değerlendirilmiştir. İnsan hakları, bütün insanlara, insan olmalarından kaynaklı olarak tanınmış olup ulusal ve uluslararası alanda korunması gereken olumlu ya da olumsuz "istemler ve güvenceler" bütünüdür. İnsan hakları düşüncesinin önemli bir özelliği de değişken bir yapıya sahip olmasıdır (Akkoyunlu Ertan, 2014, 54-55).

İnsan haklarının kaynağı "yaşama hakkı" olarak belirtilmektedir. Yaşama hakkının genelde tüm hakların, özelde ise sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının temeli olduğu söylenebilir. Kentsel yaşam özgürlüğü desteklemektedir. Kent havası bireyleri kıra göre daha özgür kılmakla birlikte bireyciliğin artmasına da yol açmaktadır. Bu durum da beraberinde yabancılaşmayı getirmektedir. Kentler, bu anlamda kendisine ve birbirine yabancılaşmış yığınları barındırmaktadır (Akkoyunlu Ertan, 2014, 59). Kentler, farklı kültürleri, farklı kimlikleri, farklı siyasal-ekonomik deneyimleri barındırmaktadır.

Kentli hakları, herkesin sağlıklı ve insan onuruna yaraşır kentlerde yaşama hakkının olduğunu savunmaktadır. Kentli hakları kavramı, kentlinin iki yönlü ilişkisi üzerine kurulur. Bu ilişkinin ilki, kentlinin doğal ve yapay çevresiyle olan ilişkisidir. İkincisi ise kentli bireyin, diğer kentlilerle olan ilişkisidir. Böylece bireyler, birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri yoluyla kenti biçimlendirmekte; kentlilerin çevreleriyle olduğu kadar birbirleriyle olan ilişkileri de kenti biçimlendirmektedir.

Keleş (2015), kentli haklarından somut olarak yararlanmanın ön koşulunu, kentin yalnızca oturanı değil, gerçek sahibi olmak gerektiği şeklinde ifade etmektedir. Bu koşul, kentte yaşayanları pasif durumdan aktif konuma geçirmekte, bireylerin içinde yaşadıkları kenti, evleri gibi sahiplenmeleri, korumaları ve biçimlendirmeleri gereğini ortaya koymaktadır.

Tekeli (2014), kentli haklarının yaşama geçirilmesinin üç farklı yönünü vurgulamaktadır: Kentte yaşayan bir kentlinin haklarını kullanırken diğer kentlilerin haklarını gasp etmesinin ve onlara zarar vermesinin önlenmesi; kentli haklarının kişilerin geliştirmesine açık olarak yaşama geçirilmesi; hak sahibinin bu hakların gerçekleşmesini devletten talep etmesi. Kentli hakları, eşitlikçi insan yerleşimlerinin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da farklı görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da toplumsal statü ayrımı olmaksızın tüm insanların eşit biçimde yerleşim hakkı, konuta, kentsel altyapıya, sağlık hizmetlerine erişim hakkı, yeterli gıdaya ve suya erişim hakkı, eğitime ve açık alanlara eşit erişime sahip olmayı kapsamaktadır.

Kent hakkı, bir anlamda sermaye yönelimli kentleşme çerçevesinde var olan erk ilişkilerine ve kentsel mekân üretimine meydan okumaktır. Günümüzde sınırları giderek daralmakta olan kent hakkı, kenti kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendiren siyasal ve ticari bir azınlığın güdümündedir. Kentin geleceği, erk sahiplerinin eliyle biçimlenmekte, kentnin gerçek sahipleri olan yurttaşlar, kente ilişkin karar ve uygulamaların bütünüyle dışında tutulmaktadır (Akkoyunlu Ertan, 2014, 61-65).

Kent hakkı kavramı, kentlilerin idealleri doğrultusunda oluşturulacak yaşanabilir ya da sürdürülebilir kentleri talep etme hakkını da kapsamaktadır. Kent hakkı, sağlıklı ve nitelikli bir kentte yaşama hakkının yanı sıra, kentsel hizmetlerden gereksindiği ölçüde ve ödenebilir koşullarda yararlanma hakkını da içermektedir. Herkesin kentte yaşamaya hakkı olduğu gibi, kentsel hizmetlerden de gereksinildiği ölçüde yararlanmaya hakkı vardır. Kentliler, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler için mücadele etme yanında talep etme haklarına da sahiptirler (Akkoyunlu Ertan, 2014, 69).

Uluslararası toplantılarda da, insanların kentlerde insan onuruna yaraşır yaşam koşulları içinde yaşayabilmeleri için, sahip olmaları gereken en küçük yeterli düzeyin altına düşmeyen ön koşullar tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Avrupa Konseyi tarafından 1961 yılında benimsenen Avrupa Sosyal Şartı daha çok ekonomik ve sosyal haklar üzerinde odaklanmakla birlikte, Avrupa Kentsel Şartı'nın habercisi olarak görülmektedir. Şartın içinde yer alan çalışma yaşamına ilişkin haklar, çocuklar, gençler ve kadınlar ile ilgili koruyucu nitelikteki haklar, engellilere yönelik haklar, gelir getirici iş edinme, göçmen işçilerin ve ailelerin korunmasıyla ilgili haklar yerel yönetimler açısından anlam taşıyan ikinci kuşak haklardır. Yerel yönetimlerin, bu hakları sağlamakla ilgili çeşitli sorumlulukları yüklenmesi gerekmektedir (Siyasal Hayvan, 2015).

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nca 1990 yılında kabul edilen Paris Şartı'nda insan haklarına ve demokrasiye vurgu yapılmakta, ilk kez uluslararası bir metinde "yöneticilerin seçmenlere hesap vermesi" ilkesine yer verilmektedir.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, kentli haklarının ne olduğu konusunda en önemli ve ayrıntılı düzenlemedir. Şart, Konsey anlaşmalarından farklı olarak, hükümetlerin değil, yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Türkiye'de anlaşmayı imzalayan bir yerel yönetim birimi henüz bulunmamaktadır. Şart, Avrupa Konseyi'nin temel hak ve özgürlüklerin korunması çağrılarına paralel olarak, Avrupa'da hemen her ülkeye uygulanabilecek bir dizi yol gösterici evrensel ilke tanımlamaktadır. Önemle benimsenen temel ilk ilke ise "işbirliği ve dayanışma"dır. Şart, kentsel yerleşimlerdeki yaşam kalitesini yükseltebilmek için, karar verme mekanizmalarını merkezden çevre yerleşimlere yaymak amacıyla; yerel yönetimler ve kent sakinleri arasında "kentlerin çeşitli sorunlarını yakından anlamak ve yerel halkı, karar verme süreçlerine katmak" için tüm Avrupa kentleri arasında "işbirliği ve dayanışma"yı gerekli görmektedir.

Avrupa Kentsel Şartının Kirletilmemiş Sağlıklı bir Çevre; Kentlerde Sağlık; Spor ve Dinlenme; Sürdürülebilir Kalkınma; Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar başlıkları konumuz ile doğrudan ilgili olmaktadır. Bu başlıklara kısaca değinecek olursak:

Kirletilmemiş Sağlıklı bir Çevre:

- Yerel yönetimlerin, doğal ve enerji kaynaklarını, uygun ve akılcı bir biçimde yönetme ve idareli kullanma sorumluluğu,
- Yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması,
- Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanı koruma yükümlülüğü,
- Doğayı korumanın toplumsal gururu ve aidiyeti geliştiriyor olması.

Kentlerde Sağlık:

- Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşulları sağlaması,

- İyi sağlık koşullarının temini için, kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumu,
- Yerel yönetimlerin, toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmesi,
- Kent sağlığı uluslararası bir önem de taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesinin öngörülmesi.

Spor ve Dinlenme:

- Tüm kent sakinlerinin eğlence, dinlenme ve spor faaliyetlerinden yararlanma hakkı,
- Spor alanlarının sağlıklı ve güvenli olarak tasarlanması,
- Her kent sakininin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkı.

Sürdürülebilir Kalkınma:

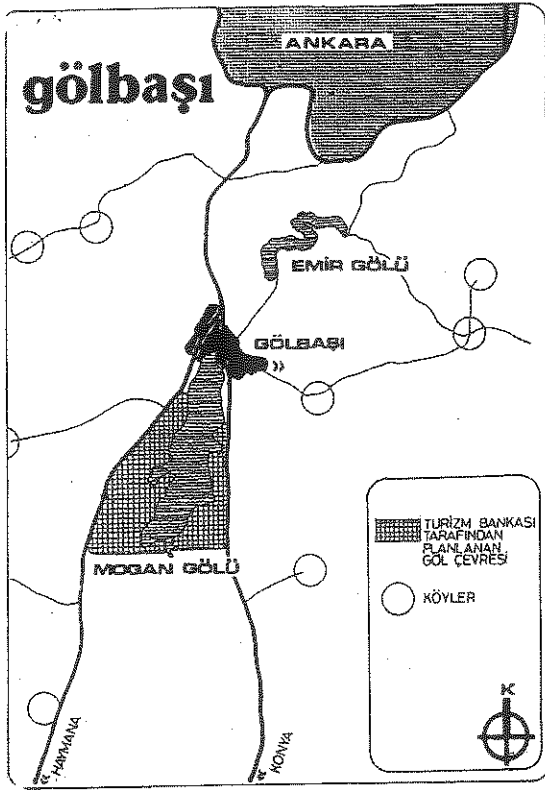
- Yerel yönetimlerin, doğal ve enerji kaynaklarını uygun ve akılcı bir biçimde yönetme ve idareli kullanma sorumluluğu,
- Yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması,
- Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğü,
- Doğayı korumanın toplumsal gururu ve bağlılığı geliştiren bir faktör olması.

Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar:

- Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi.

Avrupa Birliği'nin ve Avrupa Konseyi'nin Kentli Hakları ile ilgili çalışmalarının bu kuruluşlara üye devletler için yol gösterici işlevleri olduğu görülmektedir. Kentli Hakları Şartı, aradan geçen süre içindeki gelişmeler de dikkate alınarak, 2008 yılında, "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" adıyla yenilenmiştir. Kentli Hakları Şartı başlığını taşıyan bu belge, uluslararası tüze belgesi olmakla birlikte devletlere değil yerel yönetimlere hitap etmektedir (Keleş, 2013, 121).

Manifestoya göre, "Kentler kenttaşlarıdır. Kentlerin sahip olduğu ekonomik, toplumsal ve kültürel değerler üzerinde gelecek kuşakların da hakkı vardır. Yerel ve küresel çevre değerlerine saygılı kentler, ekoloji ile ekonomi arasındaki dengeyi sağlayabilmiş 'sürdürülebilir' kentlerdir." Avrupa Kentsel Şartı'nın yeni biçiminde, çevreye saygılı kentsel gelişme, bitişik kentsel gelişme kuralının uygulanması, zorunlu olmayan ve sınırlı dolaşım ve genel olarak çevre saygısı en uygun mekânsal gelişmenin ön koşulları olarak sayılmıştır (Keleş, 2013, 131).

Harita 1. Eymir Gölü'nün konumu (Ceylan, Çetinei, Göksu, 1982)

Kentli haklarından yararlanabilmek için kentin salt oturanı değil, gerçek sahibi olmak gerekir. Günümüzde, küresel ekonominin ve sermayenin etkisiyle, kentliler isteseler ve mücadele et-seler de haklarını elde edememektedirler. Sınırları giderek daralmakta olan kent hakkı, ken-ti, kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendiren siyasal ve ticari bir azınlığın güdümündedir. Kentin geleceği, erk sahiplerinin eliyle biçimlenmekte, kentin gerçek sahipleri olan yurttaşlar, kente ilişkin karar ve uygulamaların bütünüyle dışında tutulmaktadır.

Eymir Gölü de Ankara ve Ankaralılar için çok önemli bir doğal varlıktır. Doğallığından yararlan-mak her Ankaralının hakkıdır; bu bir kentli hakkıdır.

EYMR GÖLÜ

Sağlıklı çevre hakkı, insanların, temel dengeleri korunan doğal ve toplumsal bir ortamda ya-şama hakkı anlamına gelmektedir. Çevre hakkı, insanların çevre üzerindeki menfaatlerinin korunmasını ve geliştirilmesini içeren bir haktır. Geleneksel haklardan farklı olarak, çevre hak-kında hakkın ve ödevin birbirinden ayrılmasında güçlük vardır. Hakkın sahipleri, hem çevreyi bozmamak ve korumak, hem de bozanlara karşı harekete geçmek yükümlülüğü altındadırlar.

Bir diğer özelliği de, çevre hakkının devlete karşı kazanılabilen, devlete karşı da ileri sürülebi-
len bir hak niteliği taşımasıdır (Keleş, 2015, 533).

Ankara il merkezine yaklaşık 20 km uzaklıkta yer alan Eymir Gölü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) alanı içerisinde Gölbaşı ilçesinin kuzeyinde yer almaktadır (Harita 1). Eymir Gölü çevresinde 1958-1960 yılları arasında, insan gücü ile yamaç meyil tiplerine göre teraslamalar yapılmıştır. Erozyona neden olan su akımı ve toprak akımını teraslarda tutmak için Orta Anadolu türü iğne ve yayvan yapraklı ağaçlar teraslar üzerinde yer yer dikilmiştir.

Eymir Gölü çevresindeki etkinlikler, dinlence niteliğindedir ve gölün güney kıyıları üzerinde yoğunlaşmıştır. Piknik, kürek sporları, yürüyüş ve gezinti; kış aylarında ise buz pateni göl çevresinde geliştirilen geleneksel eylemlerdir (Yılmaz, 2010, 145-146).

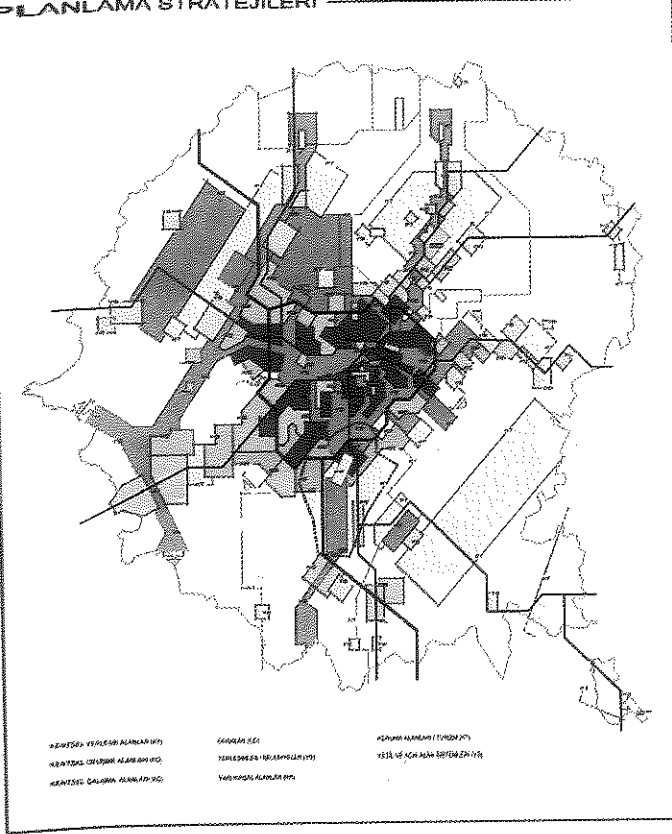
16 Şubat 1976 tarihinde Barselona'da kabul edilen Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Sözleşme uyarınca hazırlanmış bulunan 20 Temmuz 1986 tarihli "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol"e taraf olan ülkelerden biri Türkiye'dir. Böylece, Akdeniz'in doğal kaynaklarının, doğal sitlerin ve bölgedeki kültürel mirasın korunması amacıyla, deniz alanları ve çevreleri de dahil olmak üzere, bazı alanlarda özel koruma bölgeleri kurulması gerekliliği belirmiştir.

Bu durum 1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesinde ele alınmıştır. 1990 tarih ve 20702 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak koordinatları belirlenen Ankara ili Gölbaşı ilçesi Mogan ve Eymir Gölleri çevresi "Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak belirlenip ilan edilmiştir. Bölgenin "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak saptanıp ilan edilmesindeki amaç; Mogan ve Eymir Gölleri ile bunları besleyen su havzalarının korunmasını sağlamak, bölgenin ekolojik yapısını (flora ve faunasını) korumak ve Başkent Ankara'nın rekreasyon ihtiyacını karşılamaktır (Yılmaz, 2010, 114-116).

2011 yılında, 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kaldırılarak, yetkileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na aktarılmıştır. Bu tarihten sonra Eymir ve Mogan Gölleri, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile korunmaktadır. 644 Sayılı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK Madde 13/A: Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, ÖÇK bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların kullanma ve yapılaşmaya yönelik ilke ve kararlarını belirlemek, nazım ve uygulama imar planlarını yaptırmak, değiştirmek, onaylamak, uygulamak ve uygulandıktan sorumludur. ÖÇK kurumunun yetkileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'ne aktarılmıştır.

2015 verilerine göre Mogan-Eymir Gölleri sulak - bataklık alanlarında; 83 farklı kuş, üç tane iki yaşamlı türü, 25 tane memeli, 12 tane sürüngen, 13 tane balık ve 493 tane bitki türü böl-

2023 BAŞKENT ANKARA NAZIM İMAR PLANI PLANLAMA STRATEJİLERİ

Harita 2. 2023 Başkent Ankara Nazim İmar Planı (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015)

gede yaşamaktadır. Bölgeyi karakterize eden bitki türlerinden Yanar döner veya Peygamber çiçeği sınırlı bir alanda yayılış göstermektedir. Bölge 227 kuş türü tarafından barınma, üreme, konaklama amaçlı kullanılmaktadır. Bu kuş türlerinin 40'ı bölgede üremekte, 30'u bütün yıl gözlenmekte, diğerleri göç zamanı veya sadece göl çevresinde görülmektedir (TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015).

Özellikle insan kaynaklı etkileşimler doğrultusunda doğal çevre bozulmaktadır. Atıkların artması, alanda yaşayan canlı ve bitki türlerinin yer değiştirilmeye mecbur bırakılması veya kaybedilmesi gibi nedenlerden dolayı doğada geri dönüşü olmayan etkiler yaratılmaktadır.

Eymir Gölü ve çevresi; doğal güzelliklere, göl manzarasına sahip olmasından dolayı yüksek rantlar elde ederek yapılaşmaya açık hale getirilmeye çalışılmıştır. Yerel yönetim ve ilgili bakanlıklar, geleceğe yönelik nüfus ve yerleşime dair planlamalar yapmaktadırlar. Yerleşim yerlerine ilişkin bir karar çıkmamasına rağmen belirtilen nüfus yoğunluğunu barındıracak yapılaş-

Tablo 1. 2023 Başkent Nazım İmar Planı nüfus öngörüsü

Planlama Bölgesi	2023 Plan Önerisi	Mevcut Durum	Plan. Nüfus Min.	Plan. Nüfus Max.
GÜNEY PLANLAMA BÖLGESİ				
KY.1 DİKMEN-İKER	135.000	105.102	175.000	175.000
KY.2. BAĞCILAR-YILDIZ	180.000	136.098	210.000	210.000
KY3. GÖLBAŞI	84.000	34.162	84.000	122.500
KG.1 İMRAHÖR	30.000	632	30.000	30.000
ODAK.MAHMATLI	50.000	2.183	0	0
BALA	30.000	6.616	30.000	30.000
KARAAĞI	10.000	4.929	72.000	122.000
KESİKKÖPRÜ	10.000	2.692	12.000	27.000
BEZİRHANE	13.000	4.297	18.000	32.000
KARAGEDİK	20.000	4.090	230.000	275.000
SELAMETLİ	10.000	2.069	18.500	25.000
OYACA	100.000	4.186	20.000	35.000
GÜNEY TOPLAM	582.000	307.056	899.500	1.083.500

ma öngörülmektedir. Bu durum bugün için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın denetimi altındaki Eymir Gölü ve çevresi için bir tehdit olarak görülebilir.

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı (1/25.000)

Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Gölbaşı kentsel yerleşik alanı için çevre düzeni planı ile belirlenen statü 2023 planlama çalışmalarında benimsenmiştir (Harita 2).

Ankara kentinin güneyinde İmrahor Vadisi ile Elmadağ kayak merkezi arasında Çevre Otoyolun dış kısmındaki alanlara ilişkin daha önce Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan alt ölçekli planlama çalışmaları ile bölgeye 30.000 kişilik bir nüfus ataması yapılmıştır. Eymir ve Mogan Gölleri, Ankara güney planlama bölgesinde yer almaktadır. Öngörülen nüfus artışı, yapılaşmayı da beraberinde getireceğinden göller için kirlilik artışına neden olabilecektir. Yerel yönetim ve ilgili bakanlıklar, geleceğe yönelik nüfus ve yerleşime dair planlamalar yapmaktadırlar. Yerleşim yerlerine ilişkin bir karar çıkmamasına rağmen belirtilen nüfus yoğunluğunu barındıracak yapılaşma öngörülmektedir. Bu durum bugün için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın denetimi altındaki Eymir Gölü ve çevresi için bir tehdit olarak görülebilir.

2023 Nazım İmar planına göre koruma alanları:

- Kanun ile sınırları belirlenen koruma bölgesi dışında kalan ancak Mogan Gölü'nü besleyen dere ve akarsuların doğal havza sınırlarında koruma statüsü kazandırılma-

sı öngörülen alanları kapsamaktadır. Bu alanlar içerisinde Mogan ve Eymir Göllerini besleyen aquiferlerin korunması, tarımsal mücadelede toprağın ve yeraltı sularının kirlenmesine olumsuz etkileri bulunan yöntemlerin sınırlandırılmasını denetleyici mekanizmaların geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

- Mogan – Eymir sistemini besleyen dereler ve kollarının yeşil ve açık dokusunun korunarak sürekliliğinin sağlanması esastır.
- ODTÜ Ormanları; doğal sit alanı olarak tespit edilen ODTÜ Ormanları'nın Eymir Gölü ve çevresindeki kısımlarını kapsamaktadır. Bu alanların korunup geliştirilmesi ve göl çevresinin sunmuş olduğu rekreasyonel imkânların kente kazandırılması esastır.

ODTÜ, Eymir Gölü ve çevresi ile ilgili korumaya yönelik planlama çalışmalarını, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile birlikte yürütmüş ve 2015 yılının Haziran ayında plan kararları kesinleşmiştir. Buna göre, Eymir Gölü ve çevresi korunmuş ve hiçbir yapılaşma önerilmemiştir. ODTÜ arazisi içerisinde bulunan sit alanları ve orman alanları tamamen korunmuştur.

Eymir Gölü Çevresinde Yapılaşma

Eymir Gölü'nün başlıca çevre sorunlarını oluşturan etkenler; yakın çevresinde yerleşim ve sanayi alanlarının bulunması, tarımda kimyasal gübreleme ve zirai ilaçlamanın uygulanma-

Tablo 2. Eymir Gölü çevresindeki yerleşimler (Yılmaz, yayınlanmamış ders notları, 2016)

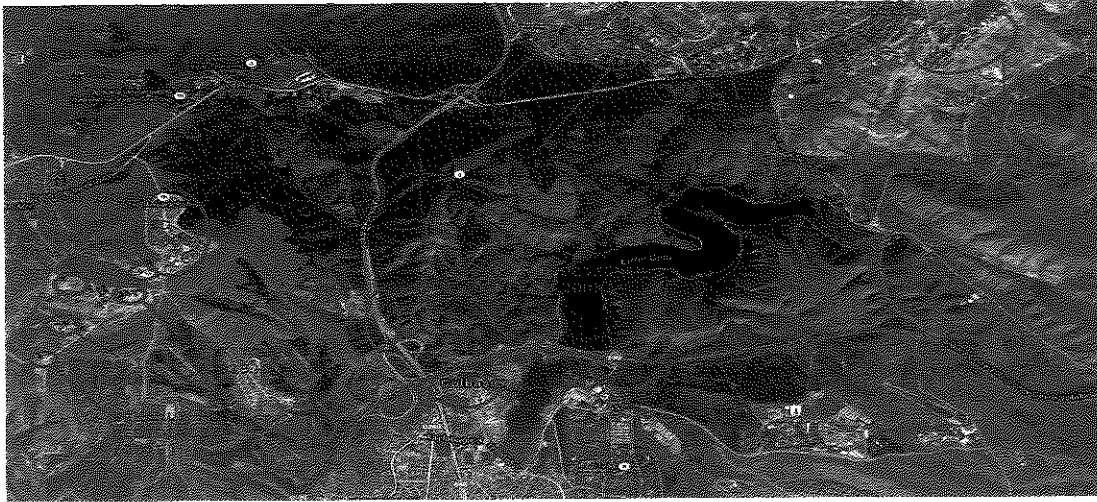
Yapı İsmi	Yapım Yılı	Teslim Yılı
Sinpaş Marina	2015	2018
Ons Incek	2014	2016
One Tower	2014	2016
Nata İncek Konutları	2013	2016
Ada İncek	2014	2015
Ede Towers	2013	2015
Sinpaş Altın Oran	2011	2015
Erkanlı Moza Residence		2015
Acıbadem Hastanesi		2012
Başkent Designer Outlet	2008	2011
Oran Kent Sitesi		2010
Park Oran Konutları	2007	2009
Panora AVM		2007
Turkuaz İkizleri		2006
TED Koleji	2000	2003
Oran Atatürk Sitesi		1998
Gölbashi Sanayi Sitesi	1998	
Altınordu Sitesi		1994
TRT Genel Müdürlüğü		1990

sıdır. Özellikle insan kaynaklı etkileşimler doğrultusunda doğal çevre bozulmaktadır. Atıkların artması, alanda yaşayan canlı ve bitki türlerinin yer değiştirilmeye mecbur bırakılması veya kaybedilmesi gibi nedenlerden dolayı doğada geri dönüşü olmayan etkiler yaratılmaktadır.

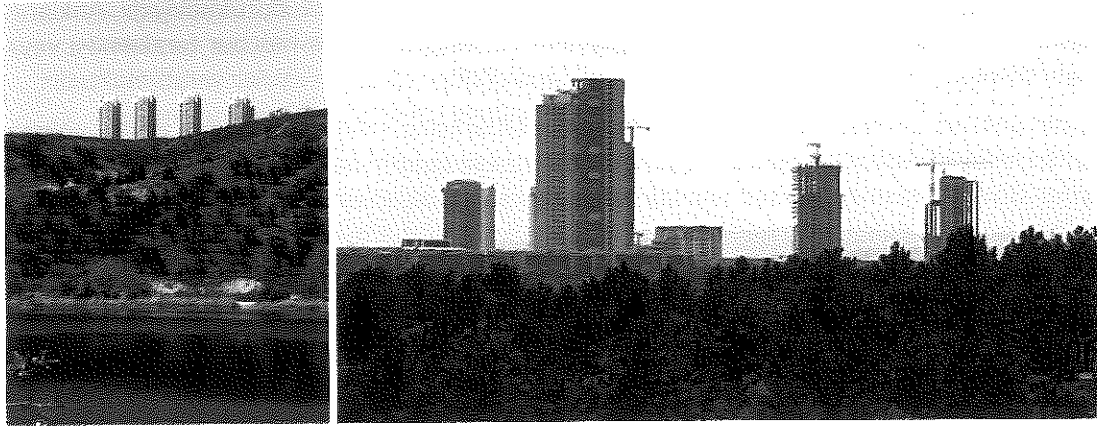
Eymir Gölü ve çevresi; doğal güzelliklere, göl manzarasına sahip olmasından dolayı yüksek rantlar elde ederek yapılaşmaya açık hale getirilmeye çalışılmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Eymir Gölü çevresinde yüksek yapılaşmalar oluşmaya başlamıştır. Yerleşimlerin artması ile birlikte bölgeye gelen araç trafiği yoğunluğu ve yapıların ısıtılması ve soğutulmasından kaynaklanan enerji tüketimi sonucu hava kirliliğinin oluşması, göl suyunun kirlenmesine neden olmaktadır. Aşağıdaki tabloda Eymir Gölü'nden algılanan, Eymir Gölü çevresindeki yerleşimlerin kronolojik olarak listesi bulunmaktadır.

Tabloda görüldüğü üzere özellikle 2000'li yıllarda, Eymir Gölü çevresinde inşaat artışı görülmektedir. Bu yapılar pazarlanırken, göl manzarası vurgusu yapılmakta ve yüksek rant elde edilmeye çalışılmaktadır. Eymir Gölü'nden bakıldığında ise artık, kent etkisinden kurtulmak mümkün değildir. Bahsedilen yapılar göl yakın çevresindeki tepelerin ardından görünmektedirler (Harita 3).

Sürdürülebilirlik kavramının bütün dünyada kabul gördüğü günümüzde, Eymir Gölü'nden karşı tepelere doğru baktığımızda, çok katlı yapıların, hem yüksekliklerinin hem de sayılarının artarak inşa edildiğini görmekteyiz (Resim 1, 2).

Harita 3. Eymir Gölü çevresindeki yapılaşmalar (Google Earth'den alınmıştır)

Resim 1. Eymir Gölü (Yılmaz, 2015)

Resim 2. Yüksek yapılardan Eymir Gölü'ne bakış (Yılmaz, 2015)

ODTÜ Mezunlar Derneği 'Eymir ve ODTÜ Doğasını Koruma Komisyonu', Eymir Gölü'nü ve yakın çevresini koruma yönünde araştırmalar, çeşitli etkinlikler ve bilgilendirmeler yapmaktadır. Komisyon, Eymir Gölü'nün başta Ankaralılar olmak üzere tüm toplumun, fiziksel ve ruhsal sağlığına olumlu katkısı olan bu ortamın doğallığının ve sessizliğinin korunması yönünde çalışmalar gerçekleştirmektedir. ODTÜ Eymir Gölü yakın çevresini ağaçlandırarak, doğal ortamı koruma yönünde bir yönetim anlayışı sergilemiştir. Sürdürülebilir kentleşme yaklaşımına uygun olarak Eymir Gölü ve çevresinde toplum yararı gözetilmektedir. İnsan ve doğa ilişkisinin kurulabilmesi için somut adımlar atabilecek projeler uygulanmaktadır. Göl ve çevresinde yapılaşmadan uzak, kirlilik yaratmayacak etkinlikler özendirilmektedir.

Eymir ve ODTÜ Doğasını Koruma Komisyonu'nun Eymir Gölü'nü korumaya yönelik olarak planladığı önlem ve çalışmalar kısaca belirtilecek olursa; Özellikle İmrahor Vadisi'nde öngörülen yapılaşmanın denetimine yönelik çabalara katkı sağlanması; Rant uğruna gerçekleştirilen betonlaşma ile mücadele edilmesi; Ağaçlandırma çalışmaları; Konu ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmiş akademik isimler yardımıyla çalışmaların daha çok sayıda insana ulaştırılarak, konuya ilginin artırılması; Belgesel film, resim fotoğraf, gibi sanatsal çalışmalardan yararlanılması, var olanların toplumda yaygınlaştırılması ve yeni ürünlerin verilmesinin desteklenmesi; Eymir Gölü'nün önemine dikkat çekmek üzere çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi – sanat festivali, öykü yarışması vb.; Dernek bünyesindeki oluşumlarla işbirliği yapılarak ekonomik açıdan yeterli düzeyde olmayan bölge çocukları için Eymir'de gezi ve etkinlikler düzenlenmesi; Basın

aracılığıyla kamuoyunun bilgilendirilmesinin sağlanması; Yarışmalarla ve yayınlarla 'Eymir Doğal Kalsın' fikrinin toplumda pekiştirilmesi.

Günümüzde ODTÜ'nün yönetimi altında bulunan Eymir Gölü Ankaralıların kullanımına açıktır. Hafta içi araç ile ziyaret edilebilirken hafta sonu araç ile giriş yapılmasına izin verilmemektedir. Doğal varlıkların korunabilmesi için gerekli önlemlerin alınması, bazı kullanım sınırlamalarının getirilmesi gerekmektedir. Nitekim 1982 Anayasası'nın 35. 43. 56. 168. ve 169. maddeleri doğal varlıkların kullanımı ve mülkiyeti konusuna yer vererek korunması gerekliliğini ifade etmektedir. Hafta sonu ziyaretçi sayısının artış göstermesinden dolayı getirilen araç yasağı, göl ve çevresinin korunabilmesi için gerekli olan sınırlamalardan biridir; sadece engelli vatandaşların araçla giriş yapmalarına izin verilmektedir.

Eymir Gölü ve çevresiyle ilgili olarak, Türkiye'nin taraf olduğu kimi uluslararası hukuk belgelerinde (sözleşmelerde) de bağlayıcı kurallar yer almaktadır. Bunların başında, "Özellikle Su Kuşlarının Yaşam Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme" gelir. 1971 tarihli bu sözleşmeyi, Türkiye 28 Aralık 1993 tarih ve 3958 sayılı bir yasayla onaylamış bulunmaktadır. Bu sözleşmenin Türkiye için de bağlayıcı olan kurallarına göre, bataklık, sazlık, sulak ve çayırılık alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, suları durgun ya da akıntılı sulak alanlar ve göller haritalanmak, kaydedilmek ve ilgili uluslararası kuruluşlara bildirilmek zorundadır. Bunun gibi, sulak alanların ekolojik karakterlerinin, teknolojik gelişme, kirlenme veya insan müdahaleleriyle değiştiğini, değişmekte olduğunu veya değişme olasılığı bulunduğunu en kısa zamanda haber almayı mümkün kılacak kurumsal düzenlemeler yapılmak zorundadır. Devletler, sulak alanları içindeki doğayı koruma alanlarını ayırarak sulak alanlarının ve su kuşlarının birlikte korunması için önlem almak zorundadırlar (m.4). Sulak alanlarla ilgili RAMSAR Sözleşmesine taraf olan devletler, aynı zamanda, bugünkü ve gelecekteki politikaları ve kurallarıyla, sulak alanların ve onların sahip olduğu bitki ve hayvan topluluklarının korunması için çaba harcamak zorundadırlar. Bu kurallar dikkate alındığında, Türkiye'nin, aralarında Eymir ve çevresinin de yer aldığı çok sayıda korunması gereken alan konusunda gerekli duyarlılığı göstermediği, bir başka deyişle, uluslararası yükümlülüğün gereklerini tam olarak yerine getirmediği söylenebilir.

SONUÇ

Ankara, kentlilerinin günlük çalışma akışından, kent gürültüsünden uzaklaşıp doğal bir ortamda sorunlarından uzaklaşma olanağına kolayca ulaşamadığı bir yerleşim alanı özelliği göstermektedir. Dolayısıyla, Ankara'ya 20-25 km uzaklıkta olan Eymir Gölü, Ankaralıları için çok önemli bir dinlenme alanıdır. Bu özelliğinin korunabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi, doğal ortamının korunmasına bağlıdır.

Doğal kaynaklar, insan eliyle oluşmamış, kendiliğinden var olan, dolayısıyla da kimsenin sahiplenme hakkı iddia edemeyeceği kaynaklardır. Doğal kaynaklar, insan sağlığı için de gerekli olan ekolojik dengeyi sağlayan ve sadece toplumun yararlanabileceği kaynaklardır. Eymir Gölü'nün ve yakın çevresinin günümüze kadar doğallığını koruyarak gelebilmesi ODTÜ'nün, Eymir Gölü ve çevresine karşı korumacı tutumundan kaynaklanmaktadır. Ankara için çok önemli bir doğal kaynak olan Eymir Gölü ve yakın çevresi, doğallığı korunacak şekilde ele alınmalıdır.

Ankaralılar, Eymir Gölü'nün doğal ortamından yararlanma hakkına kentli olarak sahiptirler. Fakat, Eymir Gölü'nün doğal görüntüsü çevresindeki yapılaşmalar tarafından bozulmaktadır. Rantın ön planda tutulduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, doğal kaynakların korunması yasal düzenlemelerle sağlanmaya çalışılmalıdır.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun amacını belirten 1. maddesi deniz, göl ve akarsu kıyıları ile sahil şeritlerinin kültürel ve doğal güzelliklerine sadece kamu yararına dönük bir kullanım getirilebileceğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım Anayasanın 43. maddesinin 2. fıkrası olan "Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" açıklaması ile paralellik göstermektedir. Böylece kıyı ve sahil şeritlerindeki kullanımın topluma açık olacağı baştan ifade edilmiştir. Kanuna göre kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alana hiçbir yapı ve tesis yapılamayacaktır.

Eymir Gölü'nden bakıldığında ise yüksek yapı inşaatları görülmektedir. Bu durumda, Kıyı Kanunu'nun 100 metre genişliğindeki sahil şeridi derinliği, Eymir Gölü çevresinin yapılaşmadan korunması açısından yetersiz kalmaktadır. Kıyı Kanunu içinde 'sahil şeridi derinliği' ile ilgili ayrı bir bölüm oluşturularak, kıyıların özgün özelliklerine göre sahil şeridi derinliği belirlenebilse; doğal kaynaklar daha sağlıklı ve etkin bir şekilde korunabilir.

Son olarak, doğal kaynakların korunması ve toplum yararına kullanılması yönünde toplumun bilinçlenmesi büyük önem taşımaktadır. Kentli hakkı kavramında da belirtildiği gibi, kentliler yaşadıkları kente sahip çıkabilmeli, kentlerinin planlanmasında etkin olabilmelidirler. Kentlerdeki doğal kaynaklar, toplum yararına kullanılmasının yanında gelecek kuşaklar için de özenle korunmalıdırlar.

KAYNAKLAR

AKKOYUNLU ERTAN, K. (2014) *Kent ve Kentli Hakları*, TODAİE Yayın No:381, Ankara.

CEYLAN, H., ÇETİNEL, A., GÖKSU, S. (1982) Ankara Gölbaşı'ndaki Gelişmeler, *Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi*, 2. Kitap, der. Y.Gülöksüz, ODTÜ, Ankara, 421-432.

KELEŞ, R. (2013) Kentli Hakları Üzerine, *Yeni Kuşak İnsan Hakları*, der. K. Akkoyunlu Ertan, TODAİE Yayın No: 371, Ankara.

KELEŞ, R. (2015) *Kentsel Katılım Nedir, Ne Değildir, Kent, Kentsel Siyaset ve Çevre Yazıları 1993-2014*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Siyasal Hayvan (2015) *Avrupa Kentsel Şartı'na Göre Kent Hakkı ve Kentli Hakları* [<http://www.siyasalhayvan.com/avrupa-kentsel-sartina-gore-kent-hakki-ve-kentli-haklari-2-parca-son/>] Erişim Tarihi: 13.03.2017.

TEKELİ, İ. (2014) *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

T.C. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2015) *Korunan Alanlar Rehberi*, Ankara.

T.C. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI [<http://www.csb.gov.tr/>] Erişim Tarihi: 2015.

YILMAZ, M. (2010) *Mülkiyet Hakkının Doğal ve Kentsel Çevreye Etkileri – Mogan ve Eymir Gölleri*, Siyasal Yayın, Ankara.